

Fukuyama: 'Tarihin Sonu' gelmedi; jeopolitik geri döndü

1992'de yazdığı "Tarihin Sonu" kitabı, dünya entelektüel çevrelerinde büyük tartışmalar yaratan düşünür, siyaset ve sosyal bilimci Francis Fukuyama ile hafta içinde 1 saatlik enfes bir ufuk turu yaptık.

(Soma'da gerek AKP hükümetinin, gerekse patronun katmerli ihmalleri sonucu yaşanan tarihimizin en büyük maden faciası nedeniyle hemen yazamadım. Cuma günkü yazımda da belirttiğim gibi hükümeti, uluslararası anlaşmaları derhal imzalamaya ve AB ile iş kazalarını da içeren faslın açılabilmesi için Türkiye'de gerekli düzenlemeleri ivedilikle yapmaya bir kez daha davet ediyorum.)

ABD hegemonyası

Fukuyama'ya dönersek... İstanbul Sanayi Odası'nın düzenlediği 12. Sanayi Kongresi için Türkiye'ye gelen Stanford Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Fukuyama, 22 yıl sonra "Tarihin Sonu" nun gelmediğini, dolayısıyla yanıldığını kabul ediyor ve Soğuk Savaş sonrasında, Berlin Duvarı'nın yıkılmasından bu yana 25 yıllık süreyi 3 faza ayırıyor:

1. faz (1989 - 11 Eylül 2001): Sovyetler Birliği'nin dağıldığı, Amerikan savunma bütçesinin dünyanın geri kalan tüm ülkelerinden daha fazla olduğu, ABD hegemonyasının hüküm sürdüğü tek kutuplu bir dünya. Fukuyama'ya göre eğer ABD 90'lı yıllarda o politikayı izlemeseydi, Çin ve Hindistan bugünkü kalkınma düzeyine gelemezlerdi.

Yükselen pazarlar

2. faz (11 Eylül 2001 - 2013): Dünyanın her yerinde iştah kabartan yüksek büyüme oranları. Altın çağını yaşayan yükselen pazarların dünya GSYH'sındaki payının % 30'dan % 50'ye çıktığı dönem.

3. faz (2013 - ??): Amerika

geri geliyor. Ham petrol ve kaya gazı devrimiyle enerji bağımlılığından kurtulan ABD'de büyüme yeniden hızlandı. ABD'nin başını çektiği yeni enerji haritası ve Avrupa ile yapacağı özel Transatlantik Ticaret ve Yatırım Anlaşması, dünya politikasında dengeleri

değiştirecek. Yükselen pazarlarda büyüme daha da yavaşlayacak. Sadece Çin'de değil, Hindistan'dan Brezilya'ya hepsinde...

Jeopolitik geri döndü

Buna karşılık başta Rusya ve Çin olmak üzere büyümenin yavaşladığı yükselen pazarlarda milliyetçiliğin yükseldiğini görüyoruz. Son 30 yıl, Afrika'da ve Ortadoğu'daki sınırlı savaşlara rağmen genelde sakin geçmişti. Ancak şimdi hem Rusya, hem de Çin'de hareket var. Rusya Devlet Başkanı Putin'in eski Sovyetler Birliği'ni yeniden inşa etme hevesi, Kırım ve Ukrayna ile sınırlı kalmayacak; sırada Moldova, Baltık ülkeleri ve Kazakistan var.

Çin, I. Dünya Savaşı öncesinde de büyüktü, ama saldırgan değildi. Şimdiyse "Doğu Asya'da patron kim olacak?" meselesi var ve Çin bir yanda Vietnam ve Güney Kore, diğer yanda da Japonya ile her an alevlenebilecek gerginlikler yaşıyor.

Nietzsche'nin 'son adam'ı

Son bir not: Aslında meşhur kitabın adı "Tarihin Sonu ve Son Adam." Ve Fukuyama, "tarihin bitimi"nden sonraki toplumun, ünlü Alman filozof Nietzsche'nin nihilistik "son adam"ına gönderme yaparak, bir AVM'den çıkıp diğerine girmekten başka arzusu olmayan narsist tüketicilerden oluşacağını varsaymış. O açıdan baktığımızda pek de haksız sayılmaz.

Türkiye'nin kendisiyle yüzleşmesi gerekiyor

İSO Kongresi'nde "vasatlık" tartışıldı ve "Orta Gelir Tuzağından Çıkış" yolları arandı. **İSO Başkanı** "Kendimizle yüzleşmenin takipçisi olacağız" dedi.

Türkiye önemli bir ilke imza attı. **Istanbul Sanayi Odası (İSO)** tarafından gerçekleştirilen **Sanayi Kongresi**'nin ana teması "21. **Yüzyıla Büyük Yüzleşme**" idi. Tüm **iş dünyasının** katıldığı kongrede ülkenin içinde bulunduğu "vasatlık" ele alındı ve yüzleşmesi gereken konular masaya yatırıldı. **Orta gelir tuzağından çıkış yolları** arandı.

İSO Meclis Başkanı Zeynep Bodur Okyay içinde bulunduğumuz asrıyla yüzleşirken sorulması gereken sorunun "niye yapmadık" değil; "nasıl yaparız" olması gerektiğinin altını çizdi. Vasatlığın tarifini yaparken "insan suya düştüğü için değil, çıkmadığı için boğulur" diyen **Bodur**, vasatlığın sudan çıkma yollarını aramamak olduğuna vurgu yaptı.

Konuşmasında **Türkiye'nin 8 yıl önce orta üst gelir grubu** ülkeler arasına girdiğine işaret eden **Bodur**, **Everest Dağı**'na tırmanan dağcıların **5 bin ila 6 bin metre** yükseklikteki kamp yerine geliştirdikleri sığınak ile geriye kalan **3 bin metrelik** bölümde çektiikleri sıkıntıyı mukayese etti ve "6 bin metreye çıkmak nispeten zordur ama kalan 3 bin metrelik bölüm daha da zordur. Geline yolun yarısı kadar olmasına rağmen nefes almak zorlaşmış, dik kayalar, soğuk ve buzullar başlamıştır. Aşılması zor olan işte bu mesafedir" dedi ve "çağ atlamak" için yapılacak olanların da zor ve beceri istediğinin altını çizdi. **Bodur**, zamanı, parayı ve insan kaynaklarını doğru kullandığı takdirde **Türkiye'nin** çağı yakalayacağını söyledi.

İSO Yönetim Kurulu Başkanı Erdal Bahçivan ise "vasatlık zinciri"nin 150 yıldan bu yana **Türkiye'nin** ayağına dolandığını belirtti ve "Türkiye'de uygulanagelen inşaatçılığa, tüketime, rant dayalı ve dış kaynaklara bağımlı büyüme modelinin potansiyelini büyük ölçüde yitirmiş bulunduğuna" işaret etti. Kalkınmada tek modelin "inovasyona dayalı akıllı büyüme" olduğuna vurgu yapan **Bahçivan**, "iş dünyasını, siyaset insanlarımızı, devlet yetkililerimizi, sivil toplum kuruluşlarımızı, üniversitelerimizi ve tüm halkımızı bu konuda duyarlı olmaya davet ediyoruz" dedi.

Sözlerini "devlet reformuna ihtiyaç var" diye sürdüren **Bahçivan**; **Kongre Bildirgesi**'nde şu başlıklara yer verdi: "Tüm hukuk sisteminin yenilenmesi gerekiyor. Eşit eğitim şart. Profesyonelleşmek ve patron şirketi anlayışını terk etmek lazım. Diyalog ve müzakere kültürünü geliştiren sosyal medyaya önem vermeliyiz."

Stanford Üniversitesi Siyasi Bilimler Fakültesi Profesörü Francis Fukuyama ise **Türkiye'nin** "insan sermayesi"ne yeterli yatırım yapmadığını iddia etti ve **yüksek gelir statüsüne** geçişin demokrasinin sürdürülebilirliğine bağlı olduğunu altını çizdi.

Konuşmaları özetleyecek olursak; karşımıza şu konu başlıkları çıkıyor. Kalkınma sanıldığı kadar kolay değil ama mümkün. Şayet bir ülkede demokrasi var, hukuk kuralları işliyor ve gençler eğitiliyorsa; o ülke kalkınabilir. Eğitim yoksa, o ülkede gençler ekonomiyi yük oluyolar. Hukuk yoksa; girişimci yatırım yapmak yerine rant pesinde koymayı tercih ediyorlar. Demokrasi yoksa; insanlar korku içinde yaşıyor ve gelecek endişesi taşıyorlar.

Son söz: Türkiye'nin Ar-Ge yapması, inovasyona önem vermesi ve insan kaynaklarının eğitimine yatırım yapması gerekiyor. Bunları yaparsın ki, geleceğe güvenle baksın.

Konda'nın yaptığı araştırmaya göre ülkenin yüzde 58'i hukuku devletin vatandaşları denetlemek için koyduğu kuralları olarak görüyor. 15-29 yaş arasındaki 19 milyon genç çoğu işe hayallerini gerçekleştirmenin torpil ve şansa bağlı olduğunu düşünüyor.

GRAFİK: ZAMAN, ADNAN SARIKABAK

Türkiye'nin yüzde 40'ı hukuka güvenini kaybetti

Araştırma şirketi Konda'nın verilerine göre Türkiye'de yaşayan insanlar hukuk eşitliğine inanmıyor. Türkiye'nin yüzde 40'ının kanunlara olan güvenini yitirdiğini söyleyen Konda Genel Müdürü Bekir Ağırır, "Vatandaşların yüzde 58'i mahkemeye yolu düştüğü zaman yargıçların zengin veya fakir kişilere göre karar vereceğine inanıyor." dedi.

ARIF BAYRAKTAR İSTANBUL

Türkiye'de yaşayanların yarısı 'Ülkemizde vatandaş ve devletin kurumları hukuk karşısında eşittir' cümlesine inanmıyor. 'Kanunlar, mahkemeler beni korur' cümlesine inananların oranı ise yüzde 60. 'Yüzde 58 ise hukuku hayatı düzenleyen kuralları anlamıyor, devletin vatandaşı denetlemek için koyduğu kuralları anlamıyor' diyen araştırma şirketi Konda'nın Genel Müdürü Bekir Ağırır, Türkiye'nin yüzde 40'ının kanunlara olan güvenini yitirdiğini söyledi. Yaptığı son araştırmayı 12.si düzenlenen İstanbul Sanayi Kongresi'nde paylaştı. Ağırır, "Türkiye vatandaşlarının yüzde 58'inin mahkemeye yolu düştüğü zaman yargıçların zengin veya fakir kişilere göre karar vereceğine inanıyor. Dolayısıyla bu toplumda hukukun üstünlüğüne olan inanç son derece düşük." açıklamasında bulundu. Araştırmaya göre fazla mesaisi ödemelerin yüzde 45'i bu durumu, 'hukuka başvurmam, hayat böyle' şeklinde açıklıyor. 'Kom-

şunuz sizi taciz ederse ne yaparsınız?' sorusuna kadınların yüzde 35'i 'Hukuka başvurmam, hayat böyle.' cevabını veriyor. Bir diğer ilginç veri ise kadın şiddeti ile ilgili. Nitekim eşinden şiddet gören kadınların yüzde 25'i buna rıza gösteriyor ve 'Kader böyle.' diyor. Kadınların yüzde 34'ü ise sadece eşinin şiddetinden yakınıyor. Avukata, mahkemeye gidenlerin oranı ise yüzde 41. Bu tablonun ülkede özgüven eksikliği çarpıcı şekilde gözler önüne serdiğini kaydeden Ağırır, 'Neden Türkiye'de vasatlığa razı olma hali var ya da niye Soma'da o güvenliği eksik madene insanlar çalışmaya razı?' sorusuna, "Çünkü bu topraklarda bin yıldır hiçbir hak talebi toplumun, ucu kıyımaya varmadan bir başarı hikâyesine dönüşmedi. Bu topraklarda her talep egemenler veya devlet tarafından ezilmişlere verilmiştir. O yüzden toplumsal bellekte hak talebi ve örgütlenmek kavramları negatiftir. O yüzden örgütlenmek hiçbir dille bu ülkedeki kadar negatif değildir. O yüzden hiçbir aile, sendika-

ya gir, hakkını ara evladım demez. Kabul eder." dedi. Ailelerin sadece yüzde 9'unun çocuklarına haklarını aramaları yönünde telkinde bulunduğunu söyleyen Ağırır, ülkedeki 100 bin derneğin 90 bininin dayanışma derneği, 5 bin vakfın 4 bin 200'ünün dayanışma vakfı olduğunu özgüven eksikliğine örnek gösterdi. Ağırır, "Onca çabaya rağmen hâlâ bugünkü yasalarda sorun vardır. Bu toplumda korku kültürü medya ve siyaset sayesinde son derece yaygındır. 85-90 yıldır bu kültürle büyümüş toplumun en büyük korkusu bölünmedir. O yüzden 'icat çıkarma' denir. Bunu yanlış buldukları için değil, özgüvenli olmadıkları için aynı zamanda böyle denir." ifadelerini kullandı. Türkiye'de insanların yüzde 12'si için geleceğin '1 yıllık vade' şeklinde algılandığını kaydeden genel müdür, "Yüzde 16'sı için 1 yıl ile 3 yıl. Ülkede ortalama gelecek algısı ise 11 yıl." bilgisini verdi. Sen De Gel Derneği Yönetim Kurulu Başkanı İbrahim Betil ise Türkiye'de devletin vasatı sürdürmekte başarılı

olduğunu, bunu bilinçle yaptığını savundu. Türkiye'nin 2000'de üretimde ilk 15'te olmasına karşın şu an gerilere düştüğüne dikkat çekti. Kongrede söz alan Alarko Holding Yönetim Kurulu Başkanı İshak Alaton, Türkiye'nin zihni devrim yapmadan ilerleyemeyeceğini söyledi. "2023 hedeflerine inanmıştım ancak hedefleri koyduktan sonra beklenilen zihinsel devrim gerçekleşmedi. Bu devrimin olmaması için bütün tedbirler de alındı. Dikkat edin 3 senedir 100-151-152 milyar dolar ihracat etrafında dönüyoruz. Bu şekilde 9 sene sonra 500 milyar doları unutup. Vasat kalmaya devam ederse 200 milyar doları da bulamayacağız." dedi. Kongrede 6 kişi ile birlikte konuşan Orta Anadolu Makine ve Aksamları İhracatçıları Birliği Başkanı Adnan Dalgakıran, "Bu ülkede insanlar dünya ile değil birbiri ile yarışıyor. Bu sebeple bir üretim kaleminde Almanya'da 4 şirket varken Türkiye'de 64 şirket var." dedi.